

CANVIS D'ADSCRIPCIÓ CONJUGACIONAL PER INFLUÈNCIA DE L'ESPANYOL*

1. PROPÒSIT

De tots és coneguda la forta pressió que exerceix la llengua espanyola sobre la catalana a tots els nivells. Aquesta pressió es plasma sovint en l'adopció de mots, girs sintàctics i estructures morfològiques de la llengua veïna.

L'objectiu d'aquesta comunicació és fer una anàlisi dels verbs que, a nivell col·loquial o popular, canvien la seva adscripció conjugacional tot seguint les pautes espanyoles. Tractaré de determinar en quina mesura aquests canvis obeeixen a un simple calc o a la dinàmica interna de la llengua catalana. Per això faré un esment especial dels verbs de la Conjugació II que es conjuguen seguint la pauta de la Conjugació III incoativa tot contrastant la natura del mecanisme d'aquest canvi amb el fenomen dels verbs no normatius en *-èixer*. També em detindré breument en els canvis ocasionats per ultracorreccions, circumstància directament relacionable amb la citada pressió de la llengua espanyola.

*Vull expressar el meu agraïment a Manuel Pérez Saldanya i a Lluís Gimeno Betí pels comentaris i aportacions que em van fer durant l'elaboració d'aquest treball.

2. DELIMITACIÓ DEL FENOMEN

2.1. *Bases de la diferència entre el català i l'espanyol.*

Si prenem com a punt de referència la llengua actual, la pertinença a conjugacions diferents en català i en espanyol de verbs basats en una mateixa peça lèxica obeeix a diferents causes:

(a) En primer lloc, caldria citar les diferències d'evolució (fonètico-fonològica i també morfològica) des del protoromànic que es tradueixen en l'adopció d'una vocal temàtica diferent (escriu les formes espanyoles en cursiva):

(re)batøre/(re)*batir*; (di)fondøre/(di)*fundir*
cosir/*coser*; llegir/*leer*

patir/padecer (*PATĪRE/*PATESCĒRE)

(b) Un segon grup el constitueixen els casos en què l'adopció d'una vocal temàtica diferent no obeeix a causes fonètico-fonològiques sinó a un procediment derivatiu diferent:

Lex(ema)	Pre+Lex+ir	Pre+Lex+ar	Lex(ema)
barat	abaratir	<i>abaratar</i>	<i>barato</i>
bla(n)	ablanir	<i>ablandar</i>	<i>blando</i>
clar	aclarir	<i>aclarar</i>	<i>claro</i>
covard	acovardir	<i>acobardar</i>	<i>cobarde</i>
blan	reblanir	<i>reblandecer</i>	<i>blando</i>
		<i>Lex+ec+er</i>	
		(Des del punt de vista de l'espanyol, al punt anterior)	
favor	afavorir	<i>favorecer</i>	favor
fort	enfortir	<i>fortalecer</i>	fue(o)rte

(c) Encara es poden trobar diferències de conjugació entre verbs que cobreixen un espectre semàntic semblant, però com es tracta de verbs formats sobre bases lèxiques que no es poden considerar idèntiques, no són pertinents en aquesta classificació:

decebøre/decepcionar (DECĪPĒRE/*decepción*)
enfosquir/oscurecer (FUSCU/OBSCURU)

2.2. Casuística

2.2.1. Verbs de la Conjugació I

Com a regla general, cal notar que, com diu Badia (1951: 332), aquesta és la Conjugació més rica, en part pel cabal originari de verbs llatins i germànics, i en part perquè gairebé tots els sufixos derivatius emprats en la formació de verbs n'adopten la vocal temàtica. Això vol dir que és un grup robust en quantitat i en regularitat, de manera que les migracions de les peces lèxiques adscrites a aquesta Conjugació cap a d'altres Conjugacions són escasses:

a) Cap a la C.II: Tot i que no es pot parlar de canvi de Conjugació, s'escau comentar ací el cas dels derivats per prefixació dels verbs *posar* (<PAUSARE) i *pondre* (<PONĒRE). La tendència és la substitució de les formes més arcaïques en *pondre* per les més modernes en *posar*.

Posem per cas el verb *su+pondre*. En la major part del domini lingüístic ja s'ha adoptat la forma *su+posar*. En canvi, al País Valencià encara perdura la forma sobre *pondre* (amb formes com *suponc*, *supon*, *suponia*) molt probablement per l'influència del verb espanyol *suponer*, també de la Conjugació II (Cfr. també DCVB).

b) Cap a la C.III: No n'he pogut detectar cap. I, efectivament, hom pot aduir ràpidament dues raons a més a més de la presentada a l'inici d'aquest punt. D'una banda, en l'etapa protoromànica les vocals temàtiques de la C.I i de la C.III es van mantenir ben diferenciades, i per tant no hi va haver creuaments. Això vol dir que la coincidència

entre català i espanyol és previsible si s'atén aquest factor. D'una altra banda, no hi ha cap procediment derivatiu de creació de verbs en què el català construeixi verbs de la C.I i l'espanyol els faci de la C.III (el cas contrari sí que es produeix i després (2.2.3.a) el comentaré).

2.2.2. Verbs de la Conjugació II:

Una de les característiques més destacades de la flexió dels verbs d'aquesta Conjugació és la irregularitat. Són pocs els verbs absolutament regulars, i dins d'aquests cal parlar de dos models bàsics: *batre* i *témer* (Valor, 1983: 6). La resta es pot classificar en petits grups subregulars (Mascaró, 1983: 151-194) i verbs totalment irregulars. Això vol dir que els verbs que es conjuguen dins d'aquesta Conjugació presenten certes dificultats als parlants. I aquestes es tradueixen normalment en regularitzacions analògiques. Les principals regularitzacions són la velarització (dins la C.II) i la incoativització (migració cap a la C.III).

a) Cap a la C.I: No n'hi ha perquè en el pas del llatí a les llengües romàniques són escassíssims els verbs que passen de la Conjugació en -ÈRE a la Conjugació en -ARE (TORRÈRE > *torrar*), de manera que català i espanyol coincideixen en aquest punt. A molt estirar es podria citar la substitució de la forma catalana per la forma espanyola (relativament moderna) a parella *decebøre/decepcionar*, però com ja ha estat dit (2.1.c) es tracta de bases lèxiques diferents (Cfr. però DD.AA. (1987: 42).

b) Cap a la C.II (sota una altra forma):

(prevaler →)	*prevalèixer (o *prevaldre)	< <i>prevalecer</i>
(romandre →)	*permanèixer	< <i>permanecer</i>
(pertànyer →)	*pertenèixer	< <i>pertenecer</i>

c) Cap a la C.III (llista basada en DD.AA. (1987: 76) i en Lacreu (1990: 195-196)). Cal destacar que la major part d'aquests verbs són cultismes o «semicultismes»:

Pre+batre	→	Pre+ <i>batir</i>	(Pre = a, com, re)
Pre+cebre	→	Pre+ <i>cibir</i>	(Pre = a+per, con, per)
Pre+cloure	→	Pre+ <i>cluir</i>	(Pre = ex, in, re)
Pre+córrer	→	Pre+ <i>currir</i>	(Pre = con, dis, es, in, o, re, trans)
Pre+fondre	→	Pre+ <i>fundir</i>	(Pre = con, di, in, re)
Pre+metre	→	Pre+ <i>mitir</i>	(Pre = ad, e, o, per, re, trans)
Pre+prémer	→	Pre+ <i>primir</i>	(Pre = es(ex))
Pre+rompre	→	Pre+ <i>rumpir</i>	(Pre = inter, ir, pro)
batøre	→	batir amb formes com *batim, *batiu,... i també *batisca, *batisques, ... (formes valencianes)	
escriuøre	→	escrivir	

Aquest últim verb presenta una gran riquesa de formes. La seva flexió normativa mostra morfs. propis tant de la C.II (escriuøré, escrigui /escriga) com de la C.III (escrivint, escrivim). A més a més, a nivell col·loquial hom construeix gerundis velaritzats en [-gént] (*escriguent) al costat de formes incoativitzades com *escriveix. Per tant, aquest verb es troba, a nivell normatiu, a cavall entre les dues Conjugacions citades, i, en registres inferiors, la complexitat encara hi és major per la presència de formes amb un valor sintàctico-semàntic idèntic construïdes mitjançant procediments tan diferents com són la velarització i la incoativització.

2.2.3. Verbs de la Conjugació III:

a) Cap a la C.I (el pas contrari al de 2.2.1.b):

abaratir	→	*abatar	<abatar
aclarir	→	*acllar	<aclarar
acovardir	→	*acovardar	<acobardar
amansir	→	*amansar	<amansar
aterrir	→	*aterrar	<aterrar

b) Cap a la C.II:

afavorir → *(a)favorèixer <favorecer

3. ELS CALCS SOBRE -èixer.

Sobre la base de la relació que s'estableix entre alguns verbs catalans en -èixer i els corresponent espanyols en -ecer:

aparèixer	aparecer
conèixer	conocer
merèixer	merecer

es construeixen, sobre la base d'altres verbs espanyols en -ecer, formes com les següents:

(afavorir →) *(a)favorèixer (<favorecer)
 (romandre →) *permanèixer (<permanecer)
 (pertànyer →) *pertenèixer (<pertenecer)
 (prevaler →) *prevalèixer (<prevalecer)

Aquest canvi obeeix a un calc absolut, mot per mot, de les formes espanyoles.

4. INCOATIVITZACIÓ DE VERBS DE LA SEGONA CONJUGACIÓ

Acabem de veure que el procés de 3. és de calc lèxic i d'analogia morfològica entre els sistemes de les dues llengües. El canvi que a continuació analitzo és considerablement diferent perquè encara que no s'ha de menystenir en absolut la influència de la llengua veïna (Cfr. la llista de 2.2.2.c), en aquest procés hi ha condicions internes de la flexió catalana que adoben el terreny per al canvi. Estic pensant en la irregularitat de la Conjugació II i en la regularitat de la III incoativa.

Per distingir els verbs regulars dels irregulars, hom atén principalment a la possible al·lomorfia del lexema o radical, i secundàriament a irregularitats en la vocal temàtica o en els al·lomorfs de mode-temps i persona-nombre. Mascaró (1986: 115) explica que, segons el criteri d'al·lomorfia al lexema, les Conjugacions regulars són I, III incoativa, III pura (amb algunes excepcions), i els tipus *batre* i *témer* de II. I si atenem a les dades que ofereix Ferrater (1981), on s'explica que, sobre uns 4500 verbs usuals inclosos al diccionari de Fabra, 3500 són de la C.I, 700 de la C.III incoativa, i els 300 restants es reparteixen entre les altres Conjugacions, llavors constatarem, a més a més, que les dues grans Conjugacions, les que contenen la major part dels verbs i les que admeten verbs nous derivats a partir d'altres categories mitjançant procediments morfològics són la I i la III incoativa (*sensibilitzar*, *oxidar*, *rebutjar*; *enfortir*, *espessir*, i els de 2.1.b).

Per tant, és molt possible que la influència de l'espanyol sigui el motor del canvi que comentem, però és indubtable que, contràriament al procés de 3., les raons de tipus intern hi són molt determinants. La prova és que verbs sense un paral·lel espanyol de la C.III també es veuen involucrats en aquest procés:

dependre → *dependir (amb formes com *dependeix) (*depende*)

és a dir, formes que ja no obeeixen a un calc directe de l'espanyol també participen del canvi.

De manera que, la irregularitat de la Conjugació II, la regularitat dels paradigmes incoatius, i el fet que en espanyol verbs com ara «batre» (i els seus derivats) o «escriure» siguin de la Conjugació III, propicien aquest tipus de canvi conjugacional.

5. FONTS D'HIPERCORRECCIONS

Un coneixement superficial o aproximat de la normativa per part d'una bona quantitat d'usuaris, fet molt habitual en les circumstàncies actuals, propicia l'aparició de nombroses hipercorreccions. En relació amb el tema d'aquesta comunicació s'escau citar el cas de verbs que

pertanyen a una determinada Conjugació i que tenen derivats que pertanyen a d'altres Conjugacions. Per exemple:

prémer (C.II)	però	comprimir,	reprimir (C. III)
	i no	*compremer,	*repremer

com hom podria inferir per analogia sobre el primitiu *prémer*.

6. CONCLUSIONS

L'ús de l'espanyol per catalanoparlants motiva, en l'àmbit dels tipus conjugacionals, una sèrie de canvis sustentats en un seguit de mecanismes que van des del simple calc mot per mot (*permanèixer / *permanecer*), fins a l'engegament de processos analògics que desfan o supleixen irregularitats de la gramàtica catalana (interromp → *interrumpeix), tot arrossegant peces lèxiques sense paral·lel directe en espanyol (dependre → *dependir / *dependen*). Aquesta última circumstància posa de manifest la vitalitat dels recursos propis.

MANUEL SIFRE GÓMEZ

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER & MOLL (1930-60): *Diccionari Català-Valencià-Balear* (Palma de Mallorca). Citat DCVB.
- ALVAR & POTTIER (1983): *Morfología histórica del español* (Madrid, Gredos).
- BADIA I MARGARIT, ANTONI M. (1951): *Gramàtica històrica catalana* (València, Eliseu Climent editor, 1984³).
- COROMINES, JOAN (1980-): *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana* (Barcelona).
- DD.AA. (1987): *Un model de llengua pels mitjans de comunicació. Llibre d'estil del Diari de Barcelona* (Barcelona, Empúries, 1988³).
- FABRA, POMPEU (1932): *Diccionari general de la llengua catalana* (Barcelona, Edhasa, 1978⁹).

- FERRATER, GABRIEL (1981): *Sobre el llenguatge* (Barcelona, Quaderns Crema).
- FERRER PASTOR, FRANCESC (1985): *Vocabulari castellà-valencià valencià-castellà* (València).
- LACREU I CUESTA, JOSEP (1990): *Manual d'ús de l'estàndard oral* (València, Universitat de València).
- MASCARÓ, JOAN (1983): *La fonologia catalana i el cicle fonològic* (Bellaterra, UAB, Departament de Filologia Hispànica).
- (1986): *Morfologia* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana).
- MIRAVITLLES, JOAN (1982): *Diccionari general de barbarismes i altres incorreccions* (Barcelona, Claret, 1989³).
- MOLL, FRANCESC DE B. (1952): *Gramàtica històrica catalana* (Madrid, Gredos).
- RENAT I FERRÍS, GUILLEM (1933): *La conjugació dels verbs en valencià* (Castelló de la Plana, Societat Castellonenca de Cultura).
- VALOR I VIVES, ENRIC (1983): *La flexió verbal* (València, Eliseu Climent Editor, 1986⁴).

